

ΕΠΑΝΑΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΗΣ ΜΠΡΟΣΟΥΡΑΣ ΤΗΣ
INTERNATIONALE SITUATIONNISTE

Η ΜΙΖΕΡΙΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΙΚΩΝ ΚΥΚΛΩΝ

αντι,
σχολείο

ALPHABETICALLY
WORTHINGTON
WORTHINGTON

"Οι διάφορες εκδηλώσεις έκπληξης και αγανάκτησης που...." *

Όχι, δεν υπάρχει τέτοιο ζήτημα! Το σκάνδαλο που ακολούθησε την έκδοση της *μπροσούρας του Στρασβούργου* (γνωστής σαν "Η μιζέρια των φοιτητικών κύκλων") το 1966 από την Internationale Situationniste, σκάνδαλο που οφειλόταν κυρίως στον τρόπο της έκδοσης και στις πανικόβλητες αντιδράσεις των τοπικών αρχών του Στρασβούργου, αυτό λοιπόν το σκάνδαλο δεν θα μπορούσε να επαναληφθεί.

Αλλά δεν συμβαίνει το ίδιο με ορισμένες επισημάνσεις εκείνης της ανάλυσης. Όχι επειδή η κριτική αναδεικνύει αιώνιες αλήθειες, έξω από την ιστορία -ας αφήσουμε αυτήν την αφελή πίστη για τους αδαείς. Αλλά επειδή πολλές φορές οι κοινωνικές σχέσεις και οι θεσμοί τους επιδεικνύουν μian υπερφίαλη αισιοδοξία πως διέφυγαν της κριτικής τους - μόνο και μόνο επειδή αυτή αυτή η τελευταία μπορεί να είναι χρονολογικά "παλιότερη" τους.

Το 1966 οι σημερινοί φοιτητές ήταν (και αν) οικογενειακός προγραμματισμός. Αυτό και μόνο αρκεί για να απομακρυνθούν οποιοδήποτε πειρασμοί συγκρίσεων. Το ότι ακόμα παραμένουν οικογενειακός προγραμματισμός, άλλου φυσικά είδους, ξανακάνει πειρασμό την αναγκαιότητα των σχετικών κρίσεων.

Αποφασίσαμε να "κλέψουμε" (να ξαναοικειοποιηθούμε, κατά την διαρρηκτική μας ταπεινότητα) την *μπροσούρα του Στρασβούργου*, 32 χρόνια μετά και 20° γεωγραφικού μήκους ανατολικότερα. Μια κάποια ταραχή πιθανότατα να δημιουργηθεί γι' αυτήν την ιεροσυλία σε ορισμένες ευσεβείς ψυχές - τους συγχωρούμε. Έχουν την ευχέρεια να κάνουν τις απαραίτητες αντιπαραβολές. Αν μάλιστα ανακαλύψουν τις "7 ομοιότητες" και τις "107 διαφορές" ανάμεσα στο πρωτότυπο του '66 και το "κλεψίτυπο" του '98 θα κερδίσουν τον αυντόκριτο θαυμασμό μας. Κιαν πάλι οι διαφορές προκαλέσουν ανατριχίλα στη φιλο-situ ορθοδοξία, σκίζουμε τις πλεξούδες μας ευθύς. Είμαστε αμαρτωλοί, μας αξίζει η κόλαση.

Κατά τα άλλα οι σελίδες που ακολουθούν μπορούν να διαβαστούν χωρίς την ιστορική σκιά που τις συνοδεύει. Και χωρίς πυξίδα εκ μέρους μας: όσοι πελαγώσουν, πελάγωσαν.

Κι όσοι καταλάβουν κατάλαβαν. Αυτό είναι το κακό με την ανάγνωση: δεν κυκλοφορεί ακόμα σε χάπια.

* Με αυτές τις λέξεις άρχισαν οι κατοπινότερες εξηγήσεις της I.S. για το "σκάνδαλο του Στρασβούργου". Η *μπροσούρα* αυτή έχει εκδοθεί δυό φορές στα ελληνικά: μία το 1973 από την "Διεθνή Βιβλιοθήκη" σε μετάφραση του Θέμη Μιχαήλ, και άλλη μια από τον "Ελεύθερο Τύπο" σε μετάφραση του Γιώργου - Ίκαρου Μπαμπασάκη. Η δεύτερη έκδοση κυκλοφορεί ακόμα.

On the other hand, it is not possible to find a single, uniform, and unambiguous definition of the term "religion" in the scientific literature. The concept of religion is very complex and multifaceted, and its definition is a matter of ongoing debate among scholars. Some scholars define religion as a set of beliefs and practices that are based on a supernatural or sacred power, while others define it as a social institution that is based on a common set of beliefs and practices. The concept of religion is also closely related to the concept of culture, and it is often difficult to distinguish between the two. In this paper, we will explore the concept of religion from a sociological perspective, and we will discuss the various ways in which it is defined and studied by scholars.

Religion is a complex and multifaceted concept that has been defined in many different ways by scholars. Some scholars define religion as a set of beliefs and practices that are based on a supernatural or sacred power, while others define it as a social institution that is based on a common set of beliefs and practices. The concept of religion is also closely related to the concept of culture, and it is often difficult to distinguish between the two. In this paper, we will explore the concept of religion from a sociological perspective, and we will discuss the various ways in which it is defined and studied by scholars.

ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΤΟ ΑΙΣΧΟΣ ΠΙΟ ΕΠΑΙΣΧΥΝΤΟ ΔΙΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ

Πριν 32 χρόνια η I.S. ήταν σε θέση να βεβαιώσει μ' ελάχιστες πιθανότητες σφάλματος, πως ο φοιτητής στη Γαλλία είναι το πιάδ περιφρονημένο ον, μετά τον αστυφύλακα και τον παπά. Σήμερα στην Ελλάδα είναι δύσκολο να βρεις κάποιους ικανούς να περιφρονήσουν ανοιχτά τους φοιτητές - απλούστατα επειδή αυτοί οι τελευταίοι ανήκουν ισότιμα σε έναν γαλαξία όπου μεσουρανούν οι κάθε είδους σεκιουριτάδες και οι κάθε είδους ντήλερ.

Οι αναλύσεις και οι έρευνες που γίνονται σε σχέση με τους φοιτητές είναι του ίδιου τύπου και περιεχομένου με τις αναλύσεις και τις έρευνες που οι ίδιοι είναι (ή θα είναι) σε θέση να κάνουν. Συνήθως για να αναδείξουν το μέγεθος των σεξουαλικών τους προβλημάτων, κι αποκει και πέρα για να ιεραρχήσουν τους φόβους τους. Γιατί οι φοιτητές, ταιριάζοντας απόλυτα με την εποχή τους, φοβούνται - οι σχετικές έρευνες τους μαθαίνουν το τί. Η μεθοδική ανοησία της ενασχόλησης των "ειδικών" με τη φυσιогνωμία αυτών των "ειδικών υπό εκπαίδευση" δεν είναι πάντως κατάκτηση του τέλους των πανεπιστημιακών σπουδών. Είναι προϋπόθεση τους. Στο τέλος, το πολύ πολύ, να γίνεται κατανοητό το "μεθοδική". Η ανοησία είναι η κοινοτοπία της φοιτητικής ζωής.

Το ότι δεν υπάρχουν παρά ελάχιστοι να περιφρονήσουν τους φοιτητές, δεν σημαίνει, φυσικά, πως είναι άξιοι για κάτι καλύτερο. Τα πανεπιστημιακά ιδρύματα είναι πράγματι *ιδρύματα*. Και σε ένα καθεστώς γενικευμένης παραλυσίας η έγγραφη βεβαίωση πως οι τρόφιμοι τους είναι όντως διανοητικά παράλυτοι, εξακολουθεί να θεωρείται προσόν. Αυτό, και μόνο αυτό, δίνει στην φοιτητική θητεία την μουδιασμένη της αίγλη. Φτωχό βραβείο για την μακροήμερευση μιας συνθήκης την οποία - από μόνη της - πολλοί θα αναγνώριζαν σαν συχαμερή: αυτής του υποταγμένου παιδιού.

Γιατί πράγματι αν η φοιτητική ζωή έχει την ευκαιρία μιας σχετικής αφθονίας, αυτή η αφθονία είναι το περίσσευμα των δύο πυλώνων της: της οικογένειας και του κράτους. Η παρατεταμένη εφηβεία που αυτές οι δύο στοργικές αγκαλιές εγγυώνται στον φοιτητή είναι άφθονη από φτώχειες, ανακατεμένες με καθρεφτάκια ελπίδων. Ελπίδων μάταιων και αγχωμένων. Έτσι, τελικά, αυτό που πράγματι απολαμβάνει ο φοιτητής είναι η αφθονία της ασυνειδησίας του.

Προφυλαγμένοι από την κοινωνική ένταση πλέον σαν χρυσόψαρα στις πανεπιστημιακές τους γυάλες - καμαρώνοντας για την ποιότητα των κονσερβαρισμένων τρο-

φών που "πέφτουν από ψηλά". Κι αν όχι ακριβώς αυτό, οπωσδήποτε για την ποιότητα αυτού του υγρού που τους περιβάλλει, της *πανεπιστημιακής κοινότητας*. Η ποιότησή τους πως ασχολούνται με κάτι ελπιδοφόρο, οπωσδήποτε αναγκαίο, ή - έστω - αναπóτρεπτο, τους κάνει χειρότερους από ό,τι ήταν στην ηλικία των δεκαπέντε ή δεκαέξι χρόνων. Τότε, τουλάχιστον, είχαν καλύτερη αίσθηση των μαζικών και ειδικών εξαναγκασμών - τόσο του σχολείου (και του φροντιστηρίου) όσο και της οικογένειας. Αντίθετα σαν φοιτητές "απολαμβάνουν τους κόπους τους" - ή, υπόσχονται στους εαυτούς τους, πως θα το κάνουν με την πρώτη ευκαιρία. Η φοιτητική ζωή είναι η πρώιμη συνταξιοδότηση της σκέψης.

Υπομονετικοί σκλάβοι ενός συστήματος για το οποίο νοιώθουν πως τους γνέφει προσωπικά από την κορυφή, είναι διατεθειμένοι να υποστούν οποιαδήποτε προσβολή - και αξιοθαύμαστα τη δικαιολογούν ή και την απολαμβάνουν. Αυτά που αλλού ονομάζονται, έστω συμβατικά, *σεξουαλικές παρενοχλήσεις, εκβιασμοί, δωροδοκίες, ακόμα και βιασμοί*, αποτελούν όχι μόνο ένα δυναμικό τμήμα της φοιτητικής ζωής, αλλά επίσης μερικές από τις πλέον σημαίνουσες αποδείξεις του ότι "όλα πάνε καλά". Με αντάλλαγμα την υπόσχεση της κοινωνικής ανόδου οι φοιτητές μαθαίνουν και ελέγχονται ειδικά σ' αυτό που απαιτείται γενικά παντού: την οκνηρία και την αναισθησία.

Παρ' όλα αυτά, έστω κιαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αριστεύσουν σε οτιδήποτε τους ζητιέται, δεν θα καταφέρουν να γίνουν στελέχη - εκτός από ελάχιστους. Το υποψιάζονται, αλλά όπως σε κάθε διανοητική δηλητηρίαση, είναι αργά για να το αποδεχτούν. Δεν θα γίνουν στελέχη για τον ίδιο ακριβώς λόγο που ένα υπάκουο και πειθαρχημένο παιδί γίνεται εύκολα η "ντροπή" της οικογένειάς του - εκείνων δηλαδή που τον έκαναν έτσι. Η υπερπροστασία της ακαδημαϊκής κοινότητας για την οποία οι φοιτητές πάντοτε είναι πρόθυμοι και διψασμένοι παράγει "φρούτα" που μέσα στην εκπαίδευσή τους αγνοούν σχεδόν τα πάντα - εκτός από την πειθαρχία.

Κάποτε έλεγαν πως τα πανεπιστήμια παράγουν *ειδικευμένους ηλίθιους*. Και πράγματι η ειδικευση αφορούσε την στελέχωση όλων των απαραίτητων μηχανισμών ώστε να γίνουν οι κοινωνίες κατ' εικόνα και ομοίωση των καπιταλιστικών φετιχ: μάζες υπνωτισμένων της παραγωγής και της κατανάλωσης. Από τη στιγμή που αυτό επιτεύχθηκε, ή μπορεί να επιτυγχάνεται με εκείνο το ει-

δος των γενικά ηλίθιων που απασχολούνται στις βιομηχανίες του θεάματος, δεν χρειάζονται άλλο οι ειδικευμένοι. Αρκούν οι σκέτα ηλίθιοι. Μόνο που δεν προορίζονται παρά για μικρό - επιτηρητές του ήδη υπάρχοντος.

Εκείνο που ο φοιτητής αγνοεί και θέλει να αγνοεί είναι η ιστορική θέση, η δικιά του και του πανεπιστημιακού του κελύφους, μέσα στον πραγματικό κόσμο. Η αισθητική του προνομιούχου, ή του προεπιτυχημένου, είναι καλή σαν ναρκωτικό - σε τέτοιο βαθμό που όλοι οι νεαροί φιλόδοξοι αγνοούν πως ήδη όσοι χρηματοδοτούν την φοιτητική τους μακαριότητα (πλην των οικογενειών τους) βρίσκονται σε εκνευρισμό για αυτήν την σπατάλη. Οι ναρκισσεύόμενοι πτυχιούχοι είναι σε ένα διαρκώς αυξανόμενο ποσοστό αναλφάβητοι, ακοινώνητοι, και ανίκανοι να πάρουν οποιαδήποτε σοβαρή απόφαση! Το σκάνδαλο αυτό (που αποδεικνύει πως η πορεία της βλακείας προς τα κάτω είναι ανεξέλεγκτη) κρύβεται ως τώρα όπως όπως, και όχι για να μην ταραχτεί η εκκόλαψη των άφτερων νεοσσών της αυριανής διανοήσης. Αλλά μόνο επειδή δεν υπάρχει άλλη έτοιμη λύση. Πιθανώς στο μέλλον τάγματα νεο-ιησουϊτών θα αναλάβουν την προμήθεια του καθεστώτος με όσα πολύτιμα και αξιόπιστα υψηλόβαθμα όργανα χρειάζεται.

Πότε - πότε η ηχώ μιας περιέργης "κρίσης" (του πανεπιστημίου, του εκπαιδευτικού συστήματος, της κοινωνίας γενικά) γαργαλάει τα αυτιά των φοιτητών, σαν στιγμιαίο ξενέρωμα. Υποθέτουν τότε πως είναι έτοιμοι και κατάλληλοι να εντοπίσουν τα προβλήματα - κι ακόμα να προτείνουν λύσεις. Υποθέτουν επειδή δεν μπορούν παρά να υποθέτουν. Στην πραγματικότητα αγνοούν οτιδήποτε γι' αυτά τα προβλήματα και φυσικά αγνοούν οτιδήποτε σχετικά με τους τρόπους (και τα συμφέροντα) που οργανώνουν τις προβληματισμοί. Όσο για τις λύσεις; Αυτές συμπυκνώνονται στην εξής μία: να "ξεσκάσουν" λίγο, αναθέτωντας σε οποιονδήποτε επιτήδειο οτιδήποτε. Μόνο που η φοιτητική αγωνία για την "κρίση" είναι κάτι πολύ μικρότερο από τα δέκατα ενός κοινού κρυολογήματος. Σύντομα επιτρέφουν ανανεωμένοι και χαρούμενοι να συνεχίσουν σκυμμένοι στα πόστα τους.

Είναι χαρακτηριστικό πως οι βοσκοί αυτών των ξέπνων συντελεστών των κατά καιρούς "φοιτητικών αγώνων" φαίνονται να γνωρίζουν περισσότερα σχετικά μ' αυτήν την κρίση - για την ακρίβεια τα πάντα που άπτονται των συμφερόντων τους. Και δεν είναι απίθανο, το αντίθετο, ορισμένοι από δαύτους να έχουν πρόχειρες διαγνώσεις "αριστερότερες" και του πλέον εξτρεμιστικού φοιτητικού καφεeneίου. Δεν είναι τυχαίο: οι καθηγητές, ακόμα και κάποιοι νεώτεροι, ανήκουν σε γενιές που κωλοπετσώθηκαν, αν όχι για κάποιον άλλο λόγο, τουλάχιστον επειδή είχαν να αντιμετωπίσουν σοβαρότερες και συνολικότερες "αμφισβητήσεις". Εκπαιδεύτηκαν λίγο ή πολύ στην κρίση, που δεν είναι δα και πολύ και-

νούργια - στην κρίση η οποία αφήνει επί της ουσίας παγερά αδιάφορους τους σημερινούς φοιτητές, μόνο και μόνο επειδή δεν βρίσκεται στην εξεταστέα ύλη τους.

Και απ' αυτήν την άποψη η φοιτητική ζωή είναι δραματική επιδείνωση της σχολικής ζωής. Στα σχολεία μπορεί κανείς να απωθεί ενστικτωδώς και αόριστα το σύστημα - κι αν έχει κάποια αυθεντικά ενδιαφέροντα να μορφώνεται αυτόνομα. Στα πανεπιστήμια οι φοιτητές έχουν "ωριμάσει", θεωρούν κατά συνέπεια "φυσιολογικό" να έχουν γνώμη για τα πάντα. Η γνώμη τους, όταν δεν είναι φτηνή απομίμηση τηλεοπτικών αστέρων ή το ίδιο φτηνό ξέρασμα κάποιου βιαστικά διαβασμένου βιβλίου, είναι απλά η αποθρασυμένη άγνοια. Οπωσδήποτε η μόρφωση έχει ολοκληρωθεί για όποιον έχει "ωριμάσει" επειδή ανέβηκε μισό σκαλοπάτι στην ιεραρχία της άγνοιας - ακόμα περισσότερο αν έχει ωριμάσει σε βαθμό σαπίσματος. Κατά συνέπεια η ενστικτώδης πρωτόλεια καχυποψία τους φαίνεται "λίγη". Προτιμούν να γέρνουν με αυτοπεποίθηση εκεί που νομίζουν πως φυσάει ο άνεμος.

Σε ένα σημείο ακόμα ο φοιτητής είναι χειρότερος από τον ίδιο του τον εαυτό, σαν μαθητή. Η μεθοδολογία την οποία στο σχολείο μπορεί να θαύμαζε, να ανεχόταν, ή να απέρριπτε σαν γενική και αδιαφοροποίητη συνθήκη, στο πανεπιστήμιο του γίνεται υπεύθυνη επιλογή μόνο και μόνο επειδή του προτείνεται σαν προσωπικό καθήκον. Η σχολική αίθουσα μπορεί να διατρέχεται από οποιεσδήποτε εντάσεις, και η *ισορροπία* της είναι δυναμική, αν και υπόγεια. Αντίθετα στις πανεπιστημιακές αίθουσες δεν υπάρχει καμμία ένταση: ο καθένας είναι (επιτέλους) ο εαυτός του! Και σαν τέτοιος "υπεύθυνος" σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Ευτελής παράδειγμα, άξιο εν τούτοις της ευτελούς "υπευθυνότητας" του εξατομικευμένου πελάτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το κάπνισμα: αυτό που στο σχολείο είναι ζήτημα στοιχειώδους, ελάχιστης τσογλανιάς, στο πανεπιστήμιο γίνεται ζήτημα "υγείας". Η προτεσταντική ηθική ενός κόσμου που το λύκειο τον αγνοεί ή τον υποψιάζεται αχνά, λάμπει στα φοιτητικά αμφιθέατρα, κι ο φοιτητής την προσκυνάει.

Το μαγικό κλειδί αυτής της αναμόρφωσης είναι ο τρόπος με τον οποίο ο μαθητής μετατρέπεται σε φοιτητή. Μέχρι την ηλικία των 18 παρά κάτι οι μαθητές μπορεί να υφίστανται οποιαδήποτε ταπείνωση έχει προβλεφτεί για την συναισθηματική και διανοητική τους χειραγώγηση - εκτός από μία. Οι "εξετάσεις" στις οποίες "κρίνονται" δεν έχουν έξοδο σε ένα πεδίο περιορισμένης χωρητικότητας - κατά συνέπεια η έμφαση στον ατομικό ανταγωνισμό του καθενός με όλους είναι η εξαίρεση του ξεφτισμένου σπασίκλα, που δεν έχει χώρο να σταθεί.

Αλλά η προετοιμασία για το φοιτητικό γίνεται ακριβώς με αυτή την προϋπόθεση. Κι έτσι μέσα στο κουκούλι του μαθητή - μάζα μεγαλώνει η κάμψη της "ατομικής ευφυΐας". Το *φροντιστήριο* δεν είναι απλά η ιδιω-

τική παιδεία, αλλά είναι επίσης η παιδεία της ιδιωτικότητας. Βρίσκεται γι' αυτό εξ ορισμού στο απυρόβλητο όλων των (υποτιθέμενων) ενστάσεων σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα. Η πειθαρχία και η "αποδοτικότητα" εντός των φροντιστηρίων σέρνεται στην εξώπορτα του ανταγωνισμού όλων με όλους, κιαυτό είναι ένας πρώτης τάξης μάθημα.

Δεν είναι λοιπόν καθόλου παράξενο που ο φοιτητής, από τη πρώτη κιόλας στιγμή που γίνεται τέτοιος, θα πουλήσει οποιαδήποτε σχέση είχε στο σχολείο - αν δεν πρόκειται να συνεχιστεί στο "ανώτερο επίπεδο" της φοιτητικής του ζωής. Δεν είναι καθόλου παράξενο που θα "ξεχάσει" τον μαθητικό του εαυτό: είναι αποφασισμένος να αποδεχτεί πως οτιδήποτε προηγήθηκε της φοιτητικής του ζωής ήταν η προετοιμασία γι' αυτήν. Δηλαδή προ-προετοιμασία της κοινωνικής του ανόδου. Δεν είναι καθόλου παράξενο τέλος που αυτή ακριβώς η ζωή είναι μια θητεία σε βασικές αρχές του συστήματος ακόμα πιο αποτελεσματική, από πολλές απόψεις, σε σχέση με την στρατιωτική. Γιατί ο θεμελειωδώς στερητικός χαρακτήρας του στρατού απωθεί, και οι πάντες θέλουν να κλείνουν αυτή την παρένθεση στη ζωή τους, άσχετα αν το καταφέρνουν. Αντίθετα η φοιτητική ζωή είναι γεμάτη υποσχέσεις, και η παρένθεση μοιάζει να αφορά την πορεία μέχρι αυτήν τη γη της επαγγελίας. Δεν κλείνει ποτέ απ' αυτή την άποψη. Μένει ανοιχτή, χάσκοντας.

Η *ακαδημαϊκή ελευθερία* κατά συνέπεια, που έχει χάσει ούτως ή άλλως οποιοδήποτε περιεχόμενο, έχει την ίδια σημασία με την *ακαδημαϊκή συζήτηση*. Έτσι, για να περνάει η ώρα. Ούτε καν αυτό το σημείο της θέσης τους δεν μπορούν να συλλάβουν οι φοιτητές σήμερα: τη "στημένη αντίρρηση". Φυσικά έχει περάσει ήδη μια ορισμένη ιστορική περίοδος κατά την οποία οι ίδιοι οι αστοί, θεσμοθέτες της "γνώμης υπό όρους", ανησύχησαν σφόδρα για τα όρια και την επικινδυνότητα ακόμα κι' αυτής της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Και έχει περάσει επίσης η περίοδος που φρόντισαν να την περιορίσουν με απλούς, αν και μονοκόματους τρόπους. Αν σήμερα ο φοιτητής έχει μια αντίρρηση είναι πως το σπουδαστικό σελφ σέρβις τον φορτώνει με περισσότερο άγχος από όσο αντέχει. Σε τέτοιο βαθμό ώστε ορισμένα ιδρύματα να αναγκάζονται να συντηρούν - σε συνεργασία με πάντα πρόθυμους *μετανοιωμένους* - κάποια μουσεία της (ακινδυνής) κριτικής του παρελθόντος. Όσο για το παρόν οι φοιτητές θα προτιμούσαν να παίρνουν το πτυχίο τους μόνο με διαγωνίσματα ρουφιανιάς και γλυψίματος.

Η πιο τρανταχτή απόδειξη της φάρσας της ακαδημαϊκής ελευθερίας είναι το *άσυλο*. Λίγοι ασφαλώς θα ήταν διατεθειμένοι να "θυμηθούν" πως η πρώτη θεσμοθέτηση της "ελεύθερης διακίνησης των ιδεών" εντός των πανεπιστημιακών ναών ήταν έργο μιας στρατιωτικής χούντας! Λιγότεροι θα ήταν διατεθειμένοι να αναγνωρίσουν στο άσυλο το φιλελεύθερο απαρχαϊντ. Αλλά αυτό δεν είναι τελικά σοβαρό: αν οι σημερινοί φοιτητές δε

θυμούνται πώς και γιατί φτιάχτηκε αυτή η γυάλα των ιδεών, έχουν μια σοβαρή δικαιολογία: δεν υπάρχει καμιά ιδέα να βγάλουν βόλτα για κατούρημα στο ακαδημαϊκό τους πάρκο.

Έτσι αυτού ο ψευδεπίγραφος αστικός αρχαισμός έχει γίνει οτιδήποτε άλλο πέρα από ό,τι υποκρίνεται πως είναι. Υπάρχει (είναι αλήθεια) μια ιδιάζουσα ασυλία για ορισμένες κραυγαλέα εγκληματικές "έρευνες" στα πανεπιστήμια, αλλά αυτή στηρίζεται σε εγγυήσεις σαφώς εξωπανεπιστημιακές. Και από την άλλη υπάρχουν - κατά καιρούς - ορισμένα "εξωπανεπιστημιακά στοιχεία" που εγκλωβίζονται στην μυθολογία της ακαδημαϊκής προστασίας για να γίνουν παρά τη θέλησή τους κρέας για ρουτινιάρικες αστυνομικές επιχειρήσεις. Και στις δύο περιπτώσεις πάντως οι φοιτητές, ακόμα και οι πιο εξτρεμιστικοί κύκλοι τους, νοιώθουν την ίδια αμηχανία. Αγνοούν πλήρως τί γίνεται πίσω από τις πλάτες τους χάρη στα κονδύλια διάφορων προγραμμάτων και επιδοτήσεων, και φυσικά αγνοούν τί, πώς και γιατί θα έπρεπε να μπορούν να καταστρέψουν από δαύτα. Και από την άλλη αγνοούν πλήρως το είδος και τους αποδέκτες των εκβιασμών που θα έπρεπε να ασκήσουν αν θέλουν (όσοι θέλουν) να ζήσουν αξιοπρεπώς μερικές ώρες αψηρημένης και συμβολικής έντασης.

Εντελώς αντίθετα απ' αυτό που πειθήνια βιώνει στα σπουδαστήρια και στα εργαστήρια ο φοιτητής ακονίζει την "εξυπνάδα" του στο να αντιστρέφει την μιζέρια του σε όλη την υπόλοιπη - δημόσια - ζωή - του. Η *μυοεμία* της φοιτητικής ζωής είναι φυσικά σήμερα μετρημένη και προσεκτική. Πολύ συντηρητικότερη από τις εποχές όπου αν και επίπλαστη ήξερε τουλάχιστον να δημιουργεί έναν κάποιο θόρυβο. Παρ' όλα αυτά έχει ορισμένες σταθερές: η κατανάλωση κουλτούρας και ελεύθερου χρόνου (αν μπορεί να ονομαστεί έτσι αυτό που καταναλώνεται σαν φίρμα και μόνο) είναι πάντα στην πρώτη γραμμή των φοιτητικών μπρέϊκ.

Πριν 32 χρόνια παρατήρησαν εύστοχα πως ακόμα κιαν δεν υπήρχαν οι "πολιτιστικές λέσχες" θα τις είχαν εφεύρει οι φοιτητές. Σήμερα δεν θα το έκαναν: ακόμα κι αυτές είναι μάλλον βαριές για την διανοητική πέψη των φοιτητών - που κάνουν δίαιτα παντού. Κι έτσι τα πράγματα είναι πιο απλά.

Οι επιχειρηματίες του κινηματογράφου, και οι συνάδελφοί τους των μπαρ και των club έχουν πετύχει διάνα με την προσαρμοστικότητα του φοιτητικού κοινού σε οποιοδήποτε πολιτιστικό ή διασκεδαστικό σκουπιδο-ντενεκέ. Οι τοίχοι των ιδρυμάτων διακοσμούνται συνήθως από αφίσες αυτών των καταστημάτων, και αρκεί να κοιτάξει κανείς το πώς οι ίδιοι οι φοιτητές προβάλλουν τα πάρτυ τους για να καταλάβει πως είναι τα παχιά έντερα της βιομηχανίας της κουλτούρας. Δεν είναι χωρίς σημασία φυσικά πως οι σημερινοί φοιτητές στην Ελλάδα είναι η πρώτη γενιά που γαλουχήθηκε κυριολεκτι-

κά με την "ελεύθερη τηλεόραση" και φαίνεται πως το λίγο λιγότερο trash τους είναι αρκετό. Στο κάτω κάτω αν οι λεπτές διανοητικές ασκήσεις και τα καλλιεργημένα υποτίθεται γούστα εκείνων που προηγήθηκαν απ' αυτούς στα πανεπιστήμια διακοσμούν ήδη τον λαμπερό κόσμο των υποπολιτισμών του εμπορεύματος, γιατί αυτοί εδώ οι επίγονοι να αξιώνουν κάτι περισσότερο από προσεγγμένες συσκευασίες; Είναι ωστόσο χαρακτηριστικός ο πουριτανικός επιλογος των διασκεδάσών τους: δεν μπορούν να μεθύσουν χωρίς να γίνουν λώμα, και δεν φαίνεται να καταλαβαίνουν τίποτα αν δεν γίνουν! Υποστηρίζουν πως ότι ήταν να νιώσουν εκτός της απώλειας το έχουν νοιώσει ήδη, από καιρό.

Κατά τα άλλα διαβάζουν. Διαβάζουν το "L' experiment" μιας και το είδος αυτό του πολυθρονάτου τουρισμού που έχει αμερικάνικη καταγωγή είναι το μόνο "ταξίδι" που μπορούν να αντέξουν. Διαβάζουν επίσης "εξειδικευμένα περιοδικά" - δηλαδή εξειδικευμένες διαφημίσεις. Παρακολουθούν διαγωνία τα αθλητικά δρώμενα, για να μην είναι "έξω" - αλλά "εξοικειώνονται" και με το Internet, για να είναι "μέσα". Διαβάζουν επίσης και λογοτεχνία. Όχι όλοι - και όχι πάντα. Η λογοτεχνία διακοσμεί τις υπομελαγχολικές τάσεις της μετεφηβικής τους φάσης. Κατέχουν εν τέλει, ίσως καλύτερα από άλλες κατηγορίες του πληθυσμού, την τεχνική της σάρωσης των σελίδων. Αρκεί να είναι γραμμένες από άλλους - και να μην έχουν ιδιαίτερο νόημα.

Χαρακτηριστικός είναι επίσης ο τρόπος που οργανώνουν τις φοιτητικές τους "εκδρομές" - αν μπορεί να ονομαστεί έτσι αυτό το είδος που αιωρείται ανάμεσα στις λυκειακές πενταήμερες και την προκαταβολή συνεδριακού ήθους. Ο σχεδιασμός της μακριά - από - το - οικογενειακό - βλέμμα "παραβατικότητα" έχει ήδη το λυκειακό παρελθόν της, αλλά για να αποκτήσει την φοιτητική της ιδιαιτερότητα απαιτεί ένα προσεγγμένο περιβάλλον. Πρώτης κατηγορίας ξενοδοχεία, σε πρώτης κατηγορίας ντόπια και διεθνή θέρετρα - για τελευταίας κατηγορίας ολιγοήμερα και κατα φαντασίαν "οργιάκια". Σίγουρα η εσωτερικευμένη φωνή της υπευθυνότητας δεν αφήνει περιθώρια για αμαρτίες.

Εξ' άλλου και στην ερωτική τους ζωή οι φοιτητές είναι πράγματι "αθώοι". Μόλις ξεπεράσουν την αθωότητα των εφηβικών φλερτ ανακαλύπτουν την αθωότητα των συμβιβασμών. Αν η σεξουαλική απελευθέρωση του '70 δημιούργησε την δική της παράδοση και τον δικό της κομφορμισμό, οι σημερινοί φοιτητές ανακαλύπτουν την γοητεία του ορίτζιναλ παραδοσιακού, των υπολογισμών του, και βεβαίως των παρεκτροπών του. Οι πανεπιστημιακοί διάδρομοι και τα ξέφωτα των campus είναι πρώτης κατηγορίας νυφοπάζαρα και γαμπροπάζαρα, και είναι να απορεί κανείς με την δήθεν επαγγελματική αυτοπεποίθηση όλων αυτών των ανερχόμενων αστέρων όταν όλη αυτή η σκηνοθεσία του αισθησιασμού έχει στο

κέντρο της την προίκα. Κατά τα άλλα αρκεί μόνο να κοιτάξει τα βλέμματα για να καταλάβει γιατί τα (ήδη) στελέχη γαμούνται μόνο ντοπέ. Επειδή δεν μπορούν να γαμηθούν αλλιώς. Απλώς οι φοιτητικές κάβλες, όντας ένα στάδιο πριν, ανήκουν στην δικαιοδοσία των πολυβιταμινών. Αυτό το κατάλαβαν και οι διαφημιστές.

Μια ρετσινιά όμως κατάφεραν να την ξεφορτωθούν οι φοιτητές: δεν είναι πλέον "πολιτικοποιημένοι"! Η εφεύρεση αυτού του επιθέτου υπήρξε αναμφίβολα μια τραγικά ηλίθια επιτυχία της αριστεράς, τους καιρούς που ήθελε να πιστεύει πως κατείχε το μονοπώλιο της πολιτικής. Συνεπώς το "πολιτικοποιημένοι" σήμαινε αυτόματα "αριστεροί", "αριστερούτικοι" κλπ. Οι φοιτητές, από ένα σημείο και ύστερα, έβαλαν τα πράγματα στη θέση τους, λούζοντας την "αριστερά" με τις εκλογικές επιτυχίες της "δεξιάς". Αλλά αυτό ήταν ένα πέρασμα, του οποίου τον απόηχο συντηρούν αυτές οι virtual τελετές που λέγονται εκλογές, τα (ας πούμε) ψυχοσάββατα του "φοιτητικού κινήματος". Αυτό που χάθηκε - για την αριστερά - μαζί με την φοιτητική πολιτικοποίηση δεν ήταν ένα μονοπώλιο, ούτε καν ένα αμφίβολης ποιότητας φυτώριο αναιδέστατων γιάπηδων της πολιτικής. Αυτό που χάθηκε ήταν η ιδεολογική ηγεμονία της στα μεσοστρώματα - που ήταν χρήσιμη για μια ορισμένη περίοδο αναστήλωσης του κρατισμού, αλλά κατάντησε πλέον περιττή.

Χάρη σ' αυτήν την ομαλοποίηση οι μεν φοιτητές κέρδισαν μερικές μέρες, ώρες ή μήνες για διάβασμα - σε βάρος των "συνελεύσεων" τους, ο δε φοιτητικός συνδικαλισμός εξελίχτηκε σε ένα πρωτοπόρο έκτρωμα που δεν αξίζει ούτε να το φτύνει κανείς. Αυτή η λιμνούλα όπου δίνουν τις ένδοξες ναυμαχίες τους τα ναυάγια της αριστεράς και της άκρας αριστεράς είναι ικανή να γεμίσει - ας είναι και από ροχάλες - και να το πάρει επάνω της!

Φυσικά η φοιτητική μάζα δεν απαλλάχτηκε ολωσδιόλου από την πολιτική. Απλά δεν θέλει να ξέρει πως αυτό το είδος των δημόσιων καταδηλώσεών της που φαίνεται από τις ερωτήσεις Χ των γκάλοπ ή των πιό εξεζητημένων πανεπιστημιακών ερευνών είναι πράγματι μια πολιτική: το θρίλερ της εξατομίκευσης.

Κουβαλάει επίσης αυτή η δυστυχής φοιτητική μάζα την αμηχανία του εξαναγκασμένου συνεχτισμού όταν, ζαλισμένη από την σκληρότητα του κεφάλαιου απέναντί στα "παιδιά του", συμμαχεί σε πανεκπαιδευτικά μέτωπα με τους καθηγητές της για να ζητήσει πιστώσεις, συγγράμματα, ή προγράμματα. Παριστάνει τότε πως βεβαιώθηκε για την τύχη που της αξίζει - και πράγματι βεβαιώνεται για κάτι που είναι, στην γενικότητά του, ανέφικτο: να μετατραπεί το ξεπεσμένο αστικό πανεπιστήμιο σε νησίδες φεουδαρχίας.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΕ ΤΟ ΚΕΦΑΛΙ ΚΑΤΩ

Εδώ και σχεδόν μια δεκαετία η "δυτική" εκδοχή του καπιταλισμού φαίνεται να έχει εδραιωθεί σε ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη, έστω κι αν, όψιμα είναι αλήθεια, άρχισε να ανακαλύπτει για τον εαυτό της πως δεν είναι τόσο ενιαία όσο πίστευαν οι απολογητές της. Οπωσδήποτε όμως είναι προς το παρόν "νικήτρια" - όσο χρειάζεται για να λυμαίνεται μια ελάχιστη μειοψηφία "τυχερών" (και όχι μόνο αφεντικών) τον ανθρώπινο και φυσικό κόσμο.

Πολύ μεγαλύτερη από την "οικονομική" σταθερότητα (για την οποία πλέον δεν ορκίζεται κανείς παγκόσμιος) είναι η "ιδεολογική" σταθερότητα αυτού του συστήματος. Οι οποιεσδήποτε "κριτικές" είναι απλά σημειακές υπομνήσεις ορισμένων υπερβολών. Ο ρεφορμισμός, με μια ποικιλία εκφάνσεων, "δεξιών" ή "αριστερών", το ίδιο αποκρουστικών πάντα, παρουσιάζεται σαν η μόνη "εναλλακτική λύση".

Για να επιτευχθεί αυτό το θαύμα της ιδεολογικής συνοχής (ιδεολογία και συνοχή μόνο στην διανοητική ανεπάρκεια μπορούν να συμπέσουν), έπρεπε να εξαφανιστεί από τον ορίζοντα της πραγματικής ιστορίας ο βασικός πρωταγωνιστής της: το προλεταριάτο. Όχι σαν "φύση", ούτε σαν "θέση", αλλά σαν ριζικός ανταγωνισμός. Περιέργως αυτή η ταχυδακτυλουργική εξαφάνιση αποδείχτηκε μέχρι σήμερα πολύ ευκολότερη ακόμα και από όσο είχαν φανταστεί οι εμπνευστές της: η "κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ" έγινε δεκτή σαν "νίκη του δυτικού" έστω κι αν δεν αναμετρήθηκαν ποτέ απευθείας. Για μια ακόμα φορά η ιστορία γράφτηκε επίσης μα από τους νικητές.

Η οποιαδήποτε επιτυχία της δυτικής εκδοχής του καπιταλισμού, πολύ πριν θριαμβολογηθεί πάνω στην αποτυχία της ανατολικής του πλευράς, υφάνθηκε κυριολεκτικά μέσα από την δυτική ταξική πάλη. Για δεκαπέντε τουλάχιστον χρόνια, και στην πραγματικότητα για περισσότερα από πενήντα, ότι απέτέλεσε το πραγματικό κέρδος και όφελος για την δικτατορία της αγοράς, οποιαδήποτε τεχνολογική, πολιτική, πολιτιστική ή άλλη προσαρμογή της, ήταν (και είναι) το ρεπερτόριο των πολιτικών της επιτυχιών απέναντι στην προλεταριακή αδιαλλαξία. Για τελευταία φορά από το '68 και ύστερα. Για να αποδειχθεί το δυτικό μοντέλο περισσότερο επιτυχημένο, και για να κατισχύσει η αγορά πάνω στον μιλιταριστικό, γραφειοκρατικό, αγέρωχα φορντικό ανατολικό καπιταλισμό έπρεπε προηγουμένως να αναδιαρθρωθεί κάτω από την πίεση (και το ατελέσφορο) του ανοιχτού ταξικού πολέμου.

Το σκόπιμα διατηρούμενο σαν "μαγικό" ζήτημα της κατάρρευσης της σοβιετικής αυτοκρατορίας θα είχε αποκαλυφθεί (όμως αυτό είναι ακριβώς, από κάθε άποψη, το στρατηγικό μυστικό) αν αναγνωριζόταν πως ο εκεί ταξικός ανταγωνισμός, όντας ουσιαστικά "αόρατος" πολιτικά, διέτρεχε αναγκαστικά υπόγειο το σύστημα, καταστρέφοντας μεν την αποτελεσματικότητά του όπως σε μεγάλο βαθμό έκανε και στη δύση - χωρίς όμως το ίδιο αυτό το σύστημα να βρίσκει τις ευκαιρίες της διαλεκτικής ανασύνθεσής του. Αν η αυτοκρατορία της αγοράς κέρδισε την αυτοκρατορία των πεντάχρονων πλάνων, δεν ήταν επειδή νίκησε σε κάποια γκάμα "προόδου" και "ανάπτυξης". Το αντίθετο μάλιστα: σε όλες σχεδόν τις τεχνολογικές αιχμές ο ανατολικός καπιταλισμός, αξιοποιώντας στο έπακρο τον μαζικό μιλιταρισμό του φορντισμού, έφτασε σε επιτυχίες που στη δύση ούτε καν να ονειρευτούν δεν ήξεραν. Είχε όμως "πετύχει" η δικτατορία της αγοράς "κάπου αλλού". Αντιμέτωπος προσωρινά με πιο συνθετικό τρόπο τον εσωτερικό αντίπαλο και των δύο τύπων κυριαρχίας.

Αυτό, και μόνο αυτό, ήταν το καινούργιο στην αρχή της δεκαετίας του '90.

Κι ακριβώς όπως συμβαίνει παντού όπου οι "νικητές" έχουν σοβαρούς λόγους να κρύψουν τον χαρακτήρα της "νίκης" τους, αυτό που στην πραγματικότητα ήταν η υπεροχή της πολιτικής απέναντι στην οικονομία διαφημίστηκε σαν ο θρίαμβος της οικονομίας. Ο λόγος αυτής της αντιστροφής είναι κάτι παραπάνω από σαφές: αυτό που "υπαινίσσεται" η πολιτική (οι όροι της πολιτικής) και "δεν υπαινίσσεται" η οικονομία (οι όροι της οικονομίας) είναι ο προλεταριακός ανταγωνισμός.

Αντεστραμμένη έτσι η επιτυχία της δύσης, θεωρήθηκε με την χοντροκομμένη μεταφυσική που ταιριάζει στο βασίλειο των αναπληρών, σαν κάποιο κέρδος για την ανθρωπότητα. Αλλά δεν θα μπορούσε να είναι έτσι, ούτε καν στις ονειρώξεις του "τέλους της ιστορίας". Αν οι ηττημένοι του διπολισμού είχαν υπάρξει ήδη νικητές του ταξικού ανταγωνισμού στην επικράτειά τους, αλλά κάπως λιγότερο νικητές από τους δυτικούς τους δίδυμους, το παγκόσμιο προλεταριάτο δεν θα μπορούσε παρά να βρεθεί δυο φορές ηττημένο. Κι αυτό πράγματι συμβαίνει.

Κι όμως. "Υπάρχουν ήττες που αποτελούν νίκες, και νίκες πιο επαίσχυντες από ήττες" (όπως ακριβώς έλεγε ο Καρλ Λήμπκνεχτ την παραμονή της δολοφονίας του). Ακόμα κι αν οι μάχες στους δρόμους, στα εργοστάσια,

στις πλατείες των μητροπόλεων της ευρώπης και όχι μόνο, από το Μιλάνο μέχρι το Γκντάνσκ και από τη Σμύρνη μέχρι το Μπρίξτον, από την Πράγα μέχρι το Μεξικό κι από το Τόκιο μέχρι τη Χιχόν μοιάζουν πολύ "μακρινές" και πολύ "ξεχασμένες", υπάρχει μια αναντίρρηση νίκη μέσα στην σιωπή της ήττας: *οι προλετάριοι δημιουργούν τον κόσμο, οι προλετάριοι δημιουργούν την ιστορία*. Ακόμα κι αν κάμποσες στροφές της στρέφονται εναντίον τους.

Ακριβώς στο μέτρο που αυτή η διαπίστωση παραμένει αζήτητη η επανάσταση είναι σήμερα όχι ανέφικτη αλλά ανειπιθύμητη! Ακριβώς στο μέτρο που οι σφετεριστές της ιστορίας συνεχίζουν την προέλασή τους ακάθεκτοι σαν σφετεριστές το σχέδιο της ολοκληρωτικής ανατροπής του σύγχρονου κόσμου πρέπει να είναι ικανό ν' αποκαλύψει την κρυφή του ιστορία - με δυό λόγια να τον απομυθοποιήσει. Γιατί κατά τα άλλα η αθλιότητα είναι ορατή παντού.

Η σύγχρονη "μεταμοντέρνα" πανούκλα των ρατσισμών, των εθνικισμών, των милитарισμών και όλων των -ισμών του καπιταλιστικού οπλοστασίου είναι, για παράδειγμα, η συμπληρωματική - και με μια έννοια "εναλλακτική" - πιθανότητα της κυριαρχίας απέναντι στην *συνειδητοποίηση της παγκοσμιότητας του προλεταριάτου*. Δεν είναι τυχαίο πως αμέσως μετά την χρεωκοπία του σοβιετικού καπιταλισμού και ακριβώς στο μέσο των πανηγυρισμών του "ελεύθερου κόσμου" εκείνο που απασχόλησε τους πλέον οξυδερκείς θεωρητικούς της καπιταλιστικής κυριαρχίας ήταν η *βάσιμη πιθανότητα ανάπτυξης αυτόνομων κομμουνιστικών κοινωνικών και πολιτικών αγώνων*. Όσο κι αν ηχεί σήμερα παράξενο εκείνο που έσπευσαν να ξορκίσουν τότε αυτοί οι ειδικοί, πριν ακόμα κοπάσουν οι ευωχίες, στην καρδιά του '90, ήταν το "φάντασμα" ενός Βερολίνου του '22 ή μιας Βαρκελώνης του '36!

Όχι, δεν ήταν ούτε ιστορικοί, ούτε ανιστόρητοι όπως τα πελαγωμένα ναυάγια της σημερινής(;) άκρας αριστεράς και της σημερινής(;) αναρχίας. Απλούστατα ήξεραν πως η πτώση της σοβιετικής αυτοκρατορίας αυτή καθ' εαυτή δεν ήταν ήττα του προλεταριάτου - και πως για την εμβάθυνση και την σταθεροποίηση μιας τέτοιας ήττας είχαν πολλά να κάνουν ακόμα. Ίσως πολύ περισσότερα από όσα είχαν κάνει ήδη. Ήξεραν πως για πολλές δεκαετίες στις πιό συγκλονιστικές τους στιγμές οι προλεταριακοί αγώνες δεν έπιναν ούτε σταγόνα από τις βρύσες της Μόσχας ή του Πεκίνου - και από την "κατάρρευση της σοβιετικής μητέρας" πουθενά στον αναπτυσσόμενο καπιταλισμό οι προλετάριοι δεν θα είχαν να χάσουν οτιδήποτε.

Μπροστά στο ενδεχόμενο η καινούργια (και όχι πρωτοφανής) κρεατομηχανή της "παγκοσμιοποίησης" του δυτικού μοντέλου, της αγοράς, να συναντήσει τον αποφασισμένο της εχθρό παντού, το παγκόσμιο προλε-

ταριάτο, οι καινούργιοι κοσμοκράτορες δεν άφησαν στιγμή να πάει χαμένη. Όλα τα κέρδη της μικροαστικοποίησης που είχαν αποφέρει οι ταξικές επιτυχίες τους στις δεκαετίες του '70 και του '80 επενδύθηκαν στον κοινό τους στόχο: την προληπτική διάσπαση του προλεταριάτου, την προληπτική καταστροφή της οικουμενικής του συνείδησης.

Καμμία άλλη επένδυση δεν έχει υπάρξει πιό καιρία τα τελευταία 7 - 8 χρόνια αν συγκριθεί με την ιδεολογία. Κανένα άλλο χρηματιστήριο δεν έχει αποφέρει τέτοια κέρδη σε σχέση με το χρηματιστήριο των συνειδήσεων. Κι αν ένας από τους βραχιόνες αυτής της επιχείρησης είναι ορατός, και λέγεται "μαζικά μέσα επικοινωνίας", είναι λιγότερο ορατός ο σκοπός της: η μαζικότερη και ταχύτερη λωβοτομή στην ιστορία της ανθρωπότητας βρίσκεται ήδη σε πλήρη εξέλιξη. Ό,τι επιχείρησαν οι θρησκείες για εκατοντάδες χρόνια, με πάμπολλες δυσκολίες και όχι τα καλύτερα αποτελέσματα, επιχειρείται τώρα "εν ριπή οφθαλμού". Η διανοητική αποστείρωση του προλεταριάτου φτιάχνει έναν κόσμο *διαλυμένο και ξανασυνωμένο μαγικά*.

Οι μικροί και μεγάλοι "εμφύλιοι" που σπέρνονται και ανθίζουν παντού δεν είναι παρά η "φυσιολογική" απόδευση του μικροαστισμού μόλις ταϊστεί με προσεγμένες δόσεις φόβου. "Κινδυνεύεις να χάσεις την δουλειά σου;" - προσέξτε κύριοι, όλη η έμφαση, όλα τα λεφτά είναι στην τελευταία λέξη, στην γενική κτητική. Είστε ιδιοκτήτες της δουλειάς σας, είστε ιδιοκτήτες της εκμετάλλευσής σας, είστε ιδιοκτήτες της αλυσίδας σας: μην τη μοιραστείτε με κανέναν. Ακόμα κι αν η μοναδική σας ιδιοκτησία είναι η υποτέλειά σας, ακόμα κι αν το μόνο που έχετε πραγματικά είναι η βαθύτερη αθλιότητα, συμπεριφερθείτε επιτέλους σαν ατομικοί ιδιοκτήτες!

Δεν χρειάζονται περισσότερα: η "σχετική εξασφάλιση" που είχε επιτευχθεί σαν η (για το λογαριασμό του κεφάλαιου) διαλεκτική σύνθεση ανάμεσα στους εργατικούς αγώνες και στους λογαριασμούς των αφεντικών στη δύση απετέλεσε ένας πρώτης τάξης πολιτικό - ιδεολογικό όπλο - αλλά αυτό έγινε κατορθωτό επειδή ήδη αυτή η "σχετική εξασφάλιση" ήταν μια "σχετική νίκη" των αγώνων, δηλαδή μια απόλυτη ήττα. Κι ήταν τέτοια επειδή κάθε "απώλεια κερδών" στις μητροπόλεις την εξορροπούσε η ένταση της εκμετάλλευσης εκεί που το προλεταριάτο όντας ανοργάνωτο και πολιτικά ανέτοιμο δεν μπορούσε να αντισταθεί. Η ευμάρεια των χορτάτων κοινωνιών, η χλιδατή ανία τους, ήταν μια πολιτική συνθήκη που είχε τις γκρίζες και τις μαύρες της μεθορίους αλλού.

Μέσα σ' αυτήν τη συνθήκη το εκπαιδευτικό σύστημα σαν μηχανή διαχείρισης της επίσημης γνώσης σχεδιάστηκε, τροποποιήθηκε, έγινε *αντικείμενο προβληματισμού* κάτω από την δύσκολη για τους κυριάρχους ε-

μπειρία των εκρήξεων που συντάρaxαν την κοινωνική συνείδηση για δεκαπέντε τουλάχιστον χρόνια. Το πολιτικό πρόβλημα τους ήταν να εμποδιστεί η επαναοικειοποίηση τμημάτων αυτής της γνώσης από τους προλετάριους, να εμποδιστεί η κοινωνική αξιοποίηση των γνώσεων εκείνων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν, και μάλιστα αποτελεσματικά, ενάντια στον καπιταλιστικό κόσμο. Όπως και παντού αλλού οι κυρίαρχοι έπρεπε να αντιμετωπίσουν τους απαλλοτριωτές.

"Ό,τι όπλο αφήνεις στο πεδίο της μάχης γίνεται όπλο των εχθρών σου": το πολυτιμότερο συμπέρασμα που κέρδισαν τα αφεντικά του κόσμου, αν και όχι εύκολα, ήταν η σημασία του κοινωνικού χώρου και χρόνου, της επικοινωνίας, της συνάφειας, των αισθήσεων, στην διαμόρφωση των συνειδήσεων - αλλά και στον έλεγχο τους. Μ' αυτή την έννοια αν το εκπαιδευτικό σύστημα είχε σχεδιαστεί για την εξυπηρέτηση της παραγωγής - κι έτσι πράγματι συνέβαινε - αποδεικνυόταν τραγικά ελλειπές. Ανίκανο να αυτοπροστατευτεί για λογαριασμό του καπιταλιστικού κόσμου και των αξιών του. Αλλά επίσης, ακόμα περισσότερο, ανίκανο να εξασφαλίσει με αξιοπιστία την κοινωνική πειθαρχία, που κλονιζόμενη παντού "έξω" από την άμεση καπιταλιστική παραγωγή εισέβαλε στα ιερά της για να τα τινάξει στον αέρα.

Ο "εμπλουτισμός" της εκπαίδευσης και η μετατόπιση της σε εκπαίδευση για λογαριασμό της καταναλωτικής πειθαρχίας σήμαινε την εμπέδωση της ιδεολογίας της ιδιοκτησίας σφυρηλατημένης in vivo στη σφαίρα της καπιταλιστικής κυκλοφορίας. Κι αυτό ήταν και είναι το μισό μόνο του φεγγαριού: ταυτόχρονα η παραγωγή στον "αναπτυγμένο" καπιταλιστικό κόσμο θα έπρεπε να ξανα-αποικισθεί από (νέες) μηχανές, αφαιρώντας και πάλι από το προλεταριάτο την υλική του δύναμη: την γνώση του πάνω στην κοινωνική παραγωγή, και την δυνατότητά του να χρησιμοποιεί αυτή τη γνώση ενάντια στο κεφάλαιο.

Εκείνο που ονομάστηκε μεταφυσικά *κρίση της εκπαίδευσης*, ήταν αυτή η διπλή έφοδος μπροστά: από την μια ανατροπή του γνωσιολογικού ορίζοντα της καπιταλιστικής παραγωγής μέσα από τη χρήση των νέων τεχνολογιών από την άλλη ανατροπή των εκπαιδευτικών στόχων του συστήματος, μέσα από την εφάρμογη παράλληλων μεθόδων μαζικής μικροαστικοποίησης. Όπου η "περιουσία" είναι μια ασήμαντη μικροποσότητα "γνώσεων", επικυρωμένη από κάποιο "τίτλο ιδιοκτησίας" - πτυχίο.

Αυτές οι πραγματικά ριζικές (αν και όχι εντελώς πρωτότυπες) αλλαγές, οι μέθοδοί τους και οι σκοποί τους θα ήταν απόλυτα κατανοητές, ακόμα κι από τα μέσα της δεκαετίας του '80 - αν υπήρχε εκείνο το συλλογικό υποκείμενο που θα αναλάμβανε το έργο της κριτικής αποκάλυψής τους. Αλλά το έργο της κριτικής έχει σαν απαραίτητη προϋπόθεση την επίγνωση πως το επαναστατικό εγχείρημα πρέπει πάντα να αναγνωρίζει και να

αποφεύγει τις παγίδες της διάστασης ανάμεσα σε θεωρία και πράξη, και μάλιστα και προς τις δύο κατευθύνσεις. Ούτε η θεωρία μπορεί να είναι "ανεξάρτητη" από την κοινωνική πράξη που έχει προηγηθεί, ούτε η πράξη μπορεί να υπάρξει σαν *αυτονόητη*. Το σχίσμα που πάντα κρύβεται, για να γίνει παγίδα, στη διάσταση θεωρίας και πράξης γεμίζει πάντα εύκολα από τις ιδεολογίες. Και πράγματι ενώ οι πιο πρόσφατες προλεταριακές ήττες κινούσαν ήδη την ιστορία της κυριαρχίας, αυτό που απέμενε να συσκοτίζει τις συνειδήσεις ήταν οι ιδεολογίες - και μάλιστα οι "επαναστατικές" ιδεολογίες.

Ανάμεσα στις πιο αποτελεσματικές στην απόκρυψη της ιστορικής πραγματικότητας έχουν υπάρξει εκείνες που προβάλλουν σαν "επαναστατικό υποκείμενο" τη νεολαία - άσχετα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που κάθε χωριστή ρητορική επιλέγει να τονίσει. Από το 1966 κιόλας η Ι.Σ. είχε σημειώσει πως η "νεολαία" είναι μια κοινωνική κατηγορία του κεφάλαιου, πως η "αγιότητά" της έχει να κάνει με τον καταναλωτικό δυναμισμό της, και πως η αυθόρμητη αρνητικότητά της (προσδιορισμένη εξάλλου από συγκεκριμένους χρονικούς ορίζοντες) δεν είναι ουσιαστικά καταστροφική εφόσον διαδραματίζεται έξω από την προλεταριακή συνείδηση. Και ήταν μόνο είκοσι χρόνια μετά, γύρω στα 1986, 1987 ή 1988, όταν σε ένα πανευρωπαϊκό κύμα αναταραχών στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, ένα σύνθημα ένωνε αυτή τη νεολαία, σε όλες τις μητροπόλεις, από την Αθήνα μέχρι το Παρίσι: δεν θέλουμε να γίνουμε εργάτες. Αυτή η άρνηση δεν ήταν η προλεταριακή επίθεση στον καπιταλιστικό κόσμο - ήταν η "κραυγή αγωνίας" όλης εκείνης της έξω από τη μισθωτή σκλαβιά νεολαίας που έβλεπε τις κοινωνικές της προοπτικές να ξεπέφτουν. Ήταν η απαίτηση να μην αθετεί το σύστημα τις υποσχέσεις του.

Ακόμα κιαν δεν χρειαζόταν η κριτική πρόνοια της Ι.Σ. στα μέσα της δεκαετίας του '80 η "νεολαία" αφομοιωμένη στο εκπαιδευτικό της σύστημα αποδεικνυόταν μέρος του προβλήματος του. Και παραμένει τέτοια μέχρι σήμερα.

Παραμένει τέτοια ακόμα κιόταν δεν αγγίζει την επιτυχία μιας αναγνωρισμένης πανεπιστημιακής θητείας. Γιατί είναι προσηλωμένη στις αξίες της ατομικής επιτυχίας, μ' όλο το συγκρατημένο άγχος που προκαλεί η αόριστη συναίσθηση κάποιας επερχόμενης συλλογικής (κοινωνικής) αποτυχίας. Τα διάφορα ινστιτούτα, κολλέγια, εργαστήρια ελεύθερων σπουδών της μεταλυκειακής εφευβείας είναι πάρκινγκ ανέργων - και ελπίδων. Το ότι εκεί ανακυκλώνεται ένα μέρος του οικογενειακού κεφαλαίου είναι λογικό: ακόμα και το παρκάρισμα πληρώνεται. Η μελαγχολία του χαμένου χρόνου που βασιλεύει σ' αυτές τις εκπαιδευτικές στοές είναι επίσης λογική: όλοι παριστάνουν πως το μέλλον τους θα είναι καλύτερο από το παρόν τους, και το παρόν τους παριστάνει πως

δεν είναι ήδη αρκετά ανυπόφορο.

Στον αντίποδα αυτής της "επίσημης νεολαίας" μια άλλη "νεολαία" για την οποία η μόνη τύχη είναι η πρόωρη γήρανση και καταστροφή της, πολλαπλασιάστηκε και πολλαπλασιάζεται παντού στις μητροπόλεις. Είναι η "νεολαία" των "προαστείων", των προλεταριακών ζωνών της μοντέρνας πολεοδομίας, οργανωμένης ή όχι αδιάφορο, που ασφυκτιά μέσα στην ριζική αντίφαση της ολικής απόρριψης από τους επίσημους χειρισμούς του καπιταλιστικού κόσμου, και της απουσίας οποιασδήποτε χειραφετικής προοπτικής. Το δυναμικό της καταστροφής που κουβαλάει φαίνεται απόλυτο, και σαν τέτοιο μυθοποιείται από ορισμένες νεο - Μπακουνικές σέχτες (σαρκαστική πράγματι η προσθήκη του "νέο" στους ιδεολογικούς αρχαϊσμούς) που προσδοκούν στην βία της εξεγέρσεις και επαναστάσεις. Μπλεγμένη ωστόσο

σε ένα παράλληλο κύκλωμα εκμετάλλευσης και καταπίεσης, "παράνομο" σε σχέση με το επίσημο κεφάλαιο αλλά εξίσου εγκληματικό και προσοδοφόρο όσο αυτό, η νεολαία των γκέτο ανακυκλώνει την αφηρημένη της αρνητικότητα σε αυτοκαταστροφή. Από τα γήπεδα μέχρι την οικονομία των drugs και από τις συμμορίτικες συμπλοκές μέχρι την οικονομικά ελεγχόμενη παραβατικότητά της, ό,τι χαρακτηρίζει αυτή τη νεολαία είναι τελικά η κατάφασή της στις σκοτεινές πλευρές του ίδιου συστήματος το οποίο άλλοι λιβανίζουν στο φως. Αν κάτι της αναλογεί δεν είναι η εκτονωτική βία, κι ακόμα λιγότερο η ταξική εκδίκηση γενικά κι αφηρημένα, αλλά η δική της - πριν απ' όλα - χειραφέτηση. Αν κάτι της λείπει δεν είναι κάποια ιδεολογική αγκαλιά αλλά η συλλογική άρνηση του κόσμου και των θανάτων που της έχουν εκχωρηθεί.

ΝΑ ΑΝΑΚΑΛΥΨΟΥΜΕ ΤΗ ΝΕΑ ΒΑΒΥΛΩΝΑ ΟΧΙ ΓΙΑ ΝΑ ΤΗΝ ΕΞΗΓΗΣΟΥΜΕ ΑΛΛΑ ΓΙΑ ΝΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΕΨΟΥΜΕ

Η επανάσταση, όπως και η ζωή που αναγγέλει, πρέπει να ξαναεφευρεθούν. Το γεγονός ότι το επαναστατικό σχέδιο παραμένει το ίδιο στη βάση του: κατάργηση της ταξικής κοινωνίας, έχει σαν αιτία το ότι οι συνθήκες μέσα στις οποίες γεννιέται δεν μεταμορφώθηκαν ουσιαστικά πουθενά.

Η καταθλιπτική βαρύτητα των καπιταλιστικών θριάμβων αναπαριστάνεται σαν η φωταγωγημένη Βαβυλώνα του τέλους του ταξικού πολέμου. Είναι κάτω από αυτά τα εκτυφλωτικά φώτα και μόνο που η λαφυραγωγία μπορούν να κρύβουν την πραγματικότητα των μεταμορφώσεων στρατόπεδων συγκέντρωσης.

Μετά το παραμύθι της ευδαιμονίας και της αφθονίας, της χωρίς όρια "ανάπτυξης" και της "δίκαιης κατανομής του πλούτου" η πραγματικότητα της ταξικής κοινωνίας έχει ξανααποκαλύψει την μεταλλική, καλοσκαλισμένη όψη της. Φοβίζει για τα χειρότερα, και έχει λόγους να τα φοβάται: η **παρατεταμένη κρίση υπερπαραγωγής** του καπιταλιστικού κόσμου έχει μια μονάχα, μαθηματικής ακριβείας έξοδο: την καταστροφή των "περισσευμάτων". Η θεμελιώδης αντίφαση του καπιταλισμού, η κοινωνική παραγωγή του πλούτου από τη μια και η ατομική ιδιοποίησή του από την άλλη, μπορεί να "παραφρονήσει". Είναι ελεύθερη γι' αυ-

τό, ή είναι υποχρεωμένη γι' αυτό. Κι αυτό ακριβώς κάνει εδώ και μερικά χρόνια. Το έχει ξανακάνει, το ξέρει καλά.

Πίσω από τις πλάτες της μικροαστικής κατανάλωσης που φτωχαίνει ακόμα κι αν αρνείται να το παραδεχτεί ξεπέφτοντας πιό κάτω κι απ' το θέαμα, σε ένα είδος θεάματος - του - θεάματος - πίσω από τις πλάτες των αφεντικών που μετατοπίζουν διαρκώς τον πληθωρισμό του χρήματος μετακινώντας το από χρηματιστήριο σε χρηματιστήριο, η δομική βαρβαρότητα της ταξικής κοινωνίας απλά νομαδίζει, στο χώρο και το χρόνο, σαν ένα σμήνος όρνων που κάνει κύκλους στον αέρα πριν βεβαιωθεί πως το θήραμα είναι παγιδευμένο.

Οι στρατιές των προλεταρίων στις μητροπόλεις που κρύβονται πίσω από στατιστικές ταχυδακτυλουργίες και "έξυπνους" ορισμούς της "ανεργίας" και της "υποαπασχόλησης" μπορεί να γλύφουν τα ιδεολογικά ψίχουλα κάθε είδους - όμως "λύνοντας" ένα πρόβλημα των αφεντικών αποδεικνύονται, χωρίς καν να το θέλουν, η αιτία ενός άλλου. Το κεφάλαιο, δίνοντας ένα σάλτο "μπροστά" με την γενίκευση της χρήσης των νέων τεχνολογιών, οφείλει παράλληλα να απλώσει ακόμα περισσότερο την επικράτεια της μισθωτής σχέσης και του εμπορεύματος - γιατί μόνο η ανθρώπινη

εκμετάλλευση παράγει υπεραξία. Και ταυτόχρονα παγιδευμένο από την εργατική απειλή είναι υποχρεωμένο να παρίστανει πως έχει "ελευθερωθεί" από την σχέση αυτή.

Εδώ και πολλά χρόνια η πλέον κοινότυπη μέθοδος διατήρησης της κερδοφορίας είναι η περιστολή του κόστους - αλλά αυτό το φάρμακο οδηγεί σε φαύλο κύκλο υποκατανάλωσης που πλέον δεν χτυπάει μία επιχείρηση εδώ και μία εκεί, αλλά συνολικά εθνικά κεφάλαια, και μάλιστα από τα πλέον "ελπιδοφόρα". Κι από την άλλη χρηματιστήρια γιορτάζουν και χρηματιστήρια καταρρέουν, σε ένα χάρτινο συγκρότημα χρηματικών πύργων που προσπαθώντας να απελευθερωθούν από το προλεταριάτο σαν μοναδικό παραγωγό του πλούτου κρέμονται κυριολεκτικά από το τίποτα.

Πριν μερικά χρόνια, στη διάρκεια μιας απεργίας που είχε αποκλείσει την οδική κυκλοφορία των εμπορευμάτων, μια γαλλική αυτοκινητοβιομηχανία διαπίστωσε πως ενόψει της μη ικανοποίησης των παραγγελιών της την συνέφερε να πολτοποιεί αμέσως τα καινούργια αυτοκίνητα όπως έβγαιναν από την αλυσίδα παραγωγής παρά να την σταματήσει για μερικές μέρες: αυτό ακριβώς είναι το σταθερό "πνεύμα" του καπιταλιστικού κόσμου. Με μια επιπλέον αξίωση: μιας και το προλεταριάτο είναι επίσης "εμπόρευμα" θα πρέπει να πολτοποιείται κι αυτό, από καιρό σε καιρό.

Οι στρατιές των κολασμένων στις καπιταλιστικές "περιφέρειες" δεν μνημονεύονται καν, παρά μόνο όταν σαν μεταναστευτικά ρεύματα καταφέρνουν και διαπερνούν τα όρια των υποτιθέμενων παραδείσων. Όμως εδώ ή εκεί η τύχη τους είναι η ίδια. Εξορία, εδώ ή εκεί. Κάτεργο, εδώ ή εκεί.

Η αυξανόμενη βαρύτητα του "εγκληματικού κεφάλαιου" δεν είναι παρά ένα τμήμα της εγκληματικότητας του κεφάλαιου, στο σύνολό του. Αν ο θάνατος έχει γίνει τόσο προσοδοφόρος είναι επειδή σ' αυτόν συγκλίνει ολόκληρη η καπιταλιστική κρίση - και όχι μόνο κάποια αυτοτελή δήθεν "παράνομα" τμήματά της.

Εν τούτοις δεν είναι η απειλή της επερχόμενης "ημέρας της κρίσης" που μπορεί να απελευθερώσει το προλεταριάτο. Το αντίθετο. Επενδεδυμένη με κάθε μεταφυσική (όλων των ιστορικών μορφών της κυριαρχίας) η εσχατολογία είναι η τελευταία, η οριακή έφοδος του θεάματος. Και ήδη ο φόβος, ο "ορισμένος" φόβος και ο "αόριστος" φόβος, είναι το μαζικότερο όπιο - το αναισθητικό που οι κυρίαρχοι καταδέχονται να μοιραστούν με τους υποτελείς τους.

Ούτε επίσης οι αμυντικές διατάξεις που ευαγγελίζονται, με μια απίστευτη διακριτικότητα είναι αλήθεια, οι διάφορων συμφερόντων ρεφορμισμοί είναι κάτι περισσότερο από εκκλήσεις για αυτοσυγκράτηση - προς την καπιταλιστική παραφροσύνη. Αυτοί οι αθάνατοι Λασαλικοί που νοσταλγούν την κρατική παρέμβαση με

διάφορες αφορμές, όταν δεν ξεγλυστρούν νύχτα προς την ολοκληρωτική φασιστική πανούκλα, ξημερώνονται σε γελοίες φιλοσοφικές κατανύξεις περί του "νοήματος" του "αληθινού σοσιαλισμού" και του "υγιούς συνδικαλισμού". Κι ύστερα πουλάνε τα ρεψίματα τους με το κιλό: ξέρουν πολύ καλύτερα από τους απελπισμένους που τους πιστεύουν πως η ρητορική της "υπεράσπισης των κεκτημένων των εργαζόμενων" κρύβει έξυπνα την υστεροβουλία της αναγνώρισης των κεκτημένων του κεφάλαιου, όντας παρόλα αυτά μια αποβλακωτική ανάμνηση "καλύτερων εποχών". Αλλά το προλεταριάτο έχει ένα και μοναδικό κεκτημένο: τον ταξικό ανταγωνισμό. Και φυσικά ταξικός ανταγωνισμός σημαίνει πόλεμο και στην ενιαία πολιτική έκφραση των αφεντικών, το κράτος. Σε κάθε του μορφή.

Πέρα και ενάντια στην παράλυση του φόβου μπροστά σε ένα μέλλον που μοιάζει να αυτοκατασκευάζεται, πέρα και ενάντια στον αμυντισμό και στην καθήλωση των χωρίς κανένα όφελος συμβιβασμών, αυτοί κι αυτές που φτιάχνουν τον κόσμο έχουν δύο πράγματα να κάνουν. Να συνειδητοποιήσουν την δύναμη της θέσης τους - και να την χρησιμοποιήσουν ενάντια σ' αυτήν και σε κάθε τί που αυτή προϋποθέτει ή συνεπάγεται. Το προλεταριάτο δεν είναι παρά η τάξη της συνειδησης που αναγνωρίζει τον εαυτό της σαν τον απόλυτο εχθρό του υπάρχοντος κόσμου.

Κάποτε, κάπου, κάποιοι έγραψε πως "οι πόλεις έχουν γεμίσει ηττημένους, και οι ηττημένοι δεν έχουν πολλές επιλογές". Μερικοί απολογητές της ήττας έσπευσαν να συγκατανεύσουν εξηγώντας πως το σκύψιμο του κεφαλιού είναι "απόλυτα φυσιολογικό" - όταν έχεις ηττηθεί. Ξέχασαν σκόπιμα να "θυμηθούν" πως το να - σκύβεις - το - κεφάλι (όταν - έχεις - ηττηθεί) δεν είναι καν επιλογή. Είναι το σημαντικότερο λάφυρο που περιμένει και απαιτεί πάντα ο νικητής.

Οι ηττημένοι δεν έχουν πολλές επιλογές, αυτό είναι αλήθεια. Έχουν μόνο μία: να σηκώσουν το κεφάλι.

Το σήκωμα του κεφαλιού σήμερα δεν είναι πράξη ηρωισμού. Και πολύ λιγότερο είναι σύμπτωμα συναισθηματικής μέθης. Είναι αντίθετα η επαναοικειοποίηση της αναλυτικής και συνθετικής δυνατότητας - η εφεύρεση της κριτικής δράσης, της δράσης της κριτικής.

Στο παρελθόν όλοι οι διαχωρισμοί καταγγέλλθηκαν, για να αγιαστούν στη συνέχεια. Ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη· ανάμεσα στη γνώση και την εμπειρία· ανάμεσα στην οργάνωση και την αυτονομία· ανάμεσα στην άρνηση και την δημιουργία. Ο καταμερισμός παλινорθώνει πάντα και παντού θεσμίσεις ιεραρχικές, άρα θεσμίσεις κλοπής και ατομικής ιδιοποίησης. Ο ίδιος ο καπιταλιστικός κόσμος υιοθέτησε τελικά την λενινιστική βεβαιότητα πως "η συνείδηση (του προλεταριάτου) έρχεται απ' έξω" για να κατασκευάσει κάθε είδους, χοντροκομμένες ή λεπτειλεπτές εξωτερικότητες, μαντρόσκυ-

λα των προσταγών του. Αλλά αυτή η διαρκής επέκταση των προσταγών του εξαφάνιζε ταυτόχρονα κάθε "έξω".

Η γνώση, δεν παύουν να το διαλαλούν σαν μπροστά σε απέραντο χρυσωρυχείο, είναι Το "κεφάλαιο". Ένας καινούργιος διαχωρισμός, που οριοθετείται από τον απόλυτο υποσιτισμό της σκέψης. Εννοούν πως κατάφεραν να κόψουν τα κεφάλια της κοινωνικής ζωής και να τα αλέσουν. Εννοούν πως κατάφεραν ή θα καταφέρουν να κατασκοπεύσουν κάθε πέρασμα. Εννοούν πως θα μετατρέψουν οριστικά τους αυθεντικούς δημιουργούς του κόσμου σε ένα ανόργανο σώμα το οποίο θα "παράγει" και θα "καταναλώνει".

Απατώνται, και οι πιο προσεκτικοί εξαπατούν: ούτε η γνώση είναι "κεφάλαιο". Είναι σχέση, σχέσεις, και αυτές προσπαθούν να παγώσουν. Αλλά μόλις το καταφέρνουν, εκείνες παύουν να έχουν οποιαδήποτε αξία. Η μοναδική μήτρα όλων των κοινωνικών αξιών είναι η άρνηση. Μόνο επειδή η ανυπακοή είναι το πανταχού παρόν ενδεχόμενο των ανθρώπινων σχέσεων μπορεί η υπακοή και ο έλεγχος να αποτελούν το μέτρο των αξιών - με οποιαδήποτε έννοια.

Το προλεταριάτο δεν είναι ένα ατυχές σύμπτωμα του καπιταλιστικού κόσμου. Είναι το θεμέλιό του, και γι' αυτό ακριβώς και ο δυναμίτης του. Μέσα σ' αυτήν την αντίφαση οι καινούργιες Βαβυλώνες της κυριαρχίας μπο-

ρούν να κατακλύζονται με οποιουσδήποτε θεατρινισμούς - δεν μπορούν ωστόσο να διαφύγουν. Το κεφάλι (όπως ακριβώς το χέρι) γίνεται "κεφάλαιο" μόνο στο βαθμό που υπακούει. Μόνο εφόσον αρνείται τις αρνήσεις του. Φαύλος κύκλος: εκεί που σημαδεύει η πειθάρχηση, εκεί υποσκάπτεται το μέλλον της.

Το πρακτικό έργο της κριτικής αρχίζει τώρα από την αναγνώριση και την άρνηση της καπιταλιστικής καταστροφικότητας, σε κάθε της βήμα, σε κάθε της σημείο. Η έρμηρος, υλική, συναισθηματική, διανοητική, που απλώνεται παντού δεν είναι "το τέλος του κόσμου". Είναι μόνο (κι αυτό δεν είναι λίγο, δεν είναι όμως και το παν για την τάξη που αναγνωρίζει τη θέση της για να την αρνηθεί συλλογικά και στη βάση της) η απόδειξη πως το σύστημα είναι διατεθειμένο και ικανό να παρασύρει στην καταστροφή του τα πάντα.

Η υπεραπαραγωγή των εμπορευμάτων και των φετιχοποιημένων επιθυμιών οδηγεί στις χωματερές, κι ο λαμπερός καθρέφτης του θεάματος έχει γεμίσει ρυτίδες. Εν τω μεταξύ η καπιταλιστική κερδοφορία βρήκε προσωρινά καταφύγιο στη δήθεν ανεξάρτητη από το προλεταριάτο κυκλοφορία του χρήματος - περνάει έτσι την αγχόνη πιο γερά στο λαιμό της.

Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε αυτήν την έκτακτη ανάγκη. Και να την αντι-στρέψουμε.

αθήνα, απρίλης 1998, έκδοση σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων για λογαριασμό της εφημερίδας 3η γενιά

